

DOI 10.26886/2414-634X.2(21)2018.1

UDC 339.9

**FORECASTING OF DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC
ACTIVITY OF ENTERPRISES ON THE BASIS OF USING THE
PATTERN-METHOD**

I. V. Babiy, PhD in Economic Sciences, Associate Professor

Khmelnytsky National University, Ukraine, Khmelnytsky

The article substantiates the necessity of increasing the efficiency of forecasting the foreign economic activity of an industrial enterprise as an important element of the system of strategic management of foreign economic activity of the economic entity. The peculiarities of management and risk assessment of foreign economic activity are determined. The managerial processes are described during the forecasting of the development of foreign economic activity of the enterprise. The basis of the "pattern" technique in forecasting foreign economic activity of the enterprise is investigated. The conditions on which the use of the pattern-method in the management of foreign economic activity of domestic industrial enterprises in order to increase the obtained results of management and to ensure the implementation of the set strategic goals of enterprise development are described.

Key words: foreign economic activity, industrial enterprises, development of foreign economic activity, forecasting, pattern-method

кандидат економічних наук, доцент, Бабій І. В. Прогнозування розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств на засадах використання патерн-методу / Хмельницький національний університет, Україна, Хмельницький

В даній статті обґрунтовано необхідність підвищення ефективності прогнозування зовнішньоекономічної діяльності

промислового підприємства, як важливого елемента системи стратегічного управління ЗЕД господарюючого суб'єкта. Визначено особливості управління та оцінювання ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Охарактеризовано управлінські процеси під час прогнозування розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Досліджено основи використання методики «патерн» у прогнозуванні зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Розкрито умови на яких ґрунтується використання патерн-методу в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю вітчизняних промислових підприємств з метою підвищення отриманих результатів господарювання та забезпечення виконання поставлених стратегічних цілей розвитку підприємства.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, промислові підприємства, розвиток ЗЕД, прогнозування, патерн-метод

кандидат економічних наук, доцент, Бабий І. В.
Прогнозирование развития внешнеэкономической деятельности предприятий на основе использования паттерн-метода/
Хмельницкий национальный университет, Украина, Хмельницкий

В данной статье обоснована необходимость повышения эффективности прогнозирования внешнеэкономической деятельности промышленного предприятия, как важного элемента системы стратегического управления ВЭД хозяйствующего субъекта. Определены особенности управления и оценки рисков внешнеэкономической деятельности. Охарактеризованы управленческие процессы при прогнозировании развития внешнеэкономической деятельности предприятия. Исследованы основы использования методики «паттерн» в прогнозировании внешнеэкономической деятельности предприятия. Раскрыты условия на которых основывается использование паттерн-метода

в управлении внешнеэкономической деятельностью отечественных промышленных предприятий с целью повышения полученных результатов хозяйствования и обеспечения выполнения поставленных стратегических целей развития предприятия.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, промышленные предприятия, развитие ВЭД, прогнозирования, паттерн-метод

Постановка проблеми. Створення прогнозів відносно обсягів збуту продукції вітчизняних підприємств на зовнішньому ринку є важливим елементом розвитку маркетингової підсистеми підприємства та, в загальному, забезпечення функціонування усіх підрозділів господарюючого суб'єкта. Від точності складання прогнозу збуту виробів залежить ефективність ведення фінансово-господарської діяльності, виконання поставлених стратегічних цілей підвищення рівня прибутковості підприємства та зростання конкурентних позицій на зайнятих сегментах ринку. Діючий на підприємстві механізм управління експортно-імпортною діяльністю впливає на ефективність прогнозування його зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематичні аспекти прогнозування зовнішньоекономічної діяльності господарюючих суб'єктів в розрізі стратегічного управління даним видом господарювання, досліджувалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, зокрема такими як Григор'єва М. І., Грачов Ю. М., Калина А. В., Касперович С. А., Кобржицький В. В., Козак Ю. Г., Лопухін М., Пашута М. Т., Царенко О. М., Торгова Л. В. та ін. Автор Мескон М. Х. зауважує, що якщо прогнозування виконано якісно, результатом стане картина майбутнього, яку цілком можна використовувати як основу для планування. Прогнозування сьогодні –

спеціалізована область з підрозділами [1]. Як зазначає Власюк О. С., відсутність науково обґрунтованих макроекономічних прогнозів динаміки зовнішньої торгівлі на найближчі роки зумовлює необхідність визначення перспектив розвитку економічних зв'язків України з окремими країнами та їх групами. Водночас, економічна нестабільність в країні, непорівнянність статистичного обліку зовнішньоторговельних операцій ускладнюють реалізацію цього завдання [2, с. 427].

Постановка завдання. Основоположною метою даної статті є обґрунтування та дослідження аспектів прогнозування зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств, а також можливість підвищення результативності даного виду діяльності на основі застосування патерн методу в стратегічному управлінні ЗЕД господарюючого суб'єкта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішньоекономічна діяльність у всіх країнах цілеспрямована на забезпечення темпів економічного розвитку, порівнянність витрат виробництва на національному та світовому рівнях, реалізацію переваг міжнародного поділу праці, що сприяє зростанню ефективності національних економік. Важливими функціями ЗЕД є: організація та обслуговування міжнародного обміну природними ресурсами та результатами праці в їх матеріальній та вартісній формах; міжнародне призначення споживчої вартості продуктів міжнародного поділу праці; організація міжнародного грошового обігу. Практичне значення ЗЕД для країн полягає в можливості одержувати валютну виручку від експорту, підвищувати технічний рівень виробництва [3, с. 8].

Загальний концептуальний підхід до управління та оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності базується на визначенні можливих наслідків здійснення зовнішньоекономічних операцій підприємств, у реалізації такої системи оцінювання ризиків у сфері зовнішньої

економіки, яка дозволяє вчасно розкривати негативні можливі результати. Вагомим для аналізу таких видів ризиків є дотримання загального процесу оцінки, який дасть змогу виявити не тільки ризики зовнішньоекономічної діяльності, але і внутрішні ризики, які можуть суттєво вплинути на результати діяльності суб'єкта. До загальних причин виникнення ризиків ЗЕД належать: постійна нестабільність економічних процесів у країнах світового співтовариства, недостатня кількість інформації про стан економіки країн світу, відсутність чітких цілей діяльності підприємства-експортера [4, с. 6].

Прогнозування є методом, в якому використовуються як накопичений в минулому досвід, так і поточні припущення щодо майбутнього з метою його визначення. Існують організації, які займаються тільки прогнозуванням в конкретних сферах діяльності. Багато господарюючий суб'єктів та відділення великих підприємств проводять складний аналіз ринку, прагнучи спрогнозувати відношення споживачів до планованих нових видів продукції. Відповідні фахівці розробили кілька специфічних методів складання та підвищення якості прогнозів. Результати прогнозування включаються в цілі організації, які визначаються керівництвом [1].

Прогнози зовнішньоекономічних зв'язків займають особливе місце в системі прогнозів соціально-економічного розвитку країни. Мета прогнозування зовнішньої торгівлі – визначення можливих форм і інтенсивності участі країни в міжнародному поділі праці та оцінці економічних наслідків. Провідне місце займає прогноз зовнішньої торгівлі, в процесі якого визначаються сукупний обсяг зовнішньоторговельного обороту; обсяг і товарна структура експорту та імпорту як по всьому, так і по окремих країнах; попит і пропозиція на окремі товари і товарні групи на конкретних ринках; динаміка і рівень цін світового ринку в розрізі, товарної номенклатури, прийнятої для

прогнозу; внутрішні витрати на товари, які залучаються до сфери міжнародного обігу. Прогнозування зовнішньої торгівлі може бути пасивним чи активним (цільовим). Пасивне прогнозування повністю спирається на попередні закономірності розвитку, і на їх основі визначаються майбутні тенденції і пропорції формування виробництва і зовнішньої торгівлі. Активне прогнозування і планування є обґрунтуванням альтернативних шляхів переходу від сформованих тенденцій до нових. Воно виходить з конкретних цілей розвитку зовнішньої торгівлі та економіки в цілому, з об'єктивної необхідності інтеграції в світове господарство. На кожному етапі слід уточнювати прогнозні показники на основі коригування та отримання додаткової інформації, що характеризує розвиток галузей народного господарства і їх зв'язків зі світовою економікою. На першій стадії формуються цілі розвитку ЗЕД, визначаються цілі верхнього і нижнього рівнів. На другій стадії розробляється інерційний прогноз для виявлення тенденцій і пропорцій розвитку. Третя стадія передбачає конструювання цільового прогнозу, завданням якого є розробка ряду варіантів перспективнішого розвитку ЗЕД, які забезпечують підвищення ефективності суспільного виробництва при дії внутрішніх і зовнішніх чинників. У планах зовнішньої торгівлі знаходять відображення обсяг, товарна і географічна структура експорту та імпорту. План експорту та імпорту товарів включає наступні розділи: план експорту (імпорту) по країнах; план поставки товарів для експорту; план поставки товарів у галузях народного господарства з імпортних надходжень; план поставки з експорту та імпорту в рахунок зобов'язань за договірними угодами [5, с. 143-145].

Прогнозування у широкому розумінні означає передбачення, що випереджає відображення дійсності. За характером і міцністю зв'язків з об'єктом прогноз знаходиться між гіпотезою та планом. Сьогодні

основні завдання в процесі побудови макроекономічних прогнозів в Україні в умовах нестабільності цін полягають у всебічному обґрунтуванні, надійності прогнозів як інструменту прийняття управлінських рішень, а також відповідності вимогам сучасної економічної практики. Макроекономічна розбалансованість у країні позначається на загальній спроможності економіки розвиватись. Сьогодні з метою формування зваженої економічної політики у більшості країн світу створені і діють спеціальні структурні підрозділи, які займаються аналізом виробничого та фінансового секторів економіки, провадять та обґрунтовують прогнозні розрахунки. Для проведення прогнозування розвитку економіки в тому чи іншому напрямку чи галузі слід спиратись не тільки на теоретичні розробки, а й на розробки, проведені на основі аналізу досить потужної бази статистичних даних. Оскільки характерною ознакою дійсного стану розвитку економіки є показник зростання чи зниження обсягів ВВП, прогнозування економічного розвитку країни має спиратись на передбачення показника експорту та імпорту товарів.

Отже, при прогнозуванні розвитку зовнішньої торгівлі України та розгляду основних економічних показників торговельних партнерів України з метою визначення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку, головним є визначення позитивного сальдо в торговому балансі як основного каналу поповнення валютних резервів держави. Саме цими міркуваннями і обумовлюється нарощування обсягів зовнішньої торгівлі, зокрема, обсягів експортних операцій. Тож подальший розвиток системи аналізу та прогнозу показників розвитку економіки України надасть можливість відпрацювати та впровадити зважені механізми керування виробничим процесом та фінансово-кредитною системою України [6].

Досліджуючи питання використання патерн-методу у прогнозуванні розвитку ЗЕД підприємства в умовах інтеграції, варто розглянути першоджерела формування методики «патерн». Розвиток ЗЕД залежить від великої кількості факторів. Перш за все, йдеться про поєднання економіки та політики, умілого оцінювання умов функціонування. Постійно зростає потреба у застосуванні новітніх наукових результатів, пошуку методів збору та опрацювання інформаційних даних, ґрунтуючись на яких відбувається прийняття важливих рішень та практичної їх реалізації.

Патерн є інформаційною системою планування й управління в області наукових досліджень, що базується на системно-програмному принципі формування інформації. Основною метою побудови альтернативних систем та сукупності програм по використанню ресурсів є підвищення рівня визначеності під час прогнозування діяльності. За допомогою системи «патерн» відбувається формування науково-технічного підґрунтя (бази) розвитку окремого виду діяльності.

Появі системи «патерн» передувала система «перн», а наслідком застосування сітьових методів прогнозування для управління окремими системами є їх удосконалення ще на початкових етапах проведення наукових досліджень. У перекладі з англійської мови Pattern означає «шаблон», «схема» або «модель» та очевидно сформовано з перших літер слів Planning assistance through technical evaluation relevance number – допомога плануванню шляхом застосування відносних показників технічного оцінювання [7].

У 60-70 роки існувала невелика кількість літературних джерел, в яких детально описувалась дана методика. Це пов'язано із застосуванням її, в той період, у дослідженнях щодо розвитку воєнно-промислового комплексу США та окремими аспектами щодо

розповсюдження власних авторських прав, які не повинні були вийти за межі установи в якій проводились дослідження.

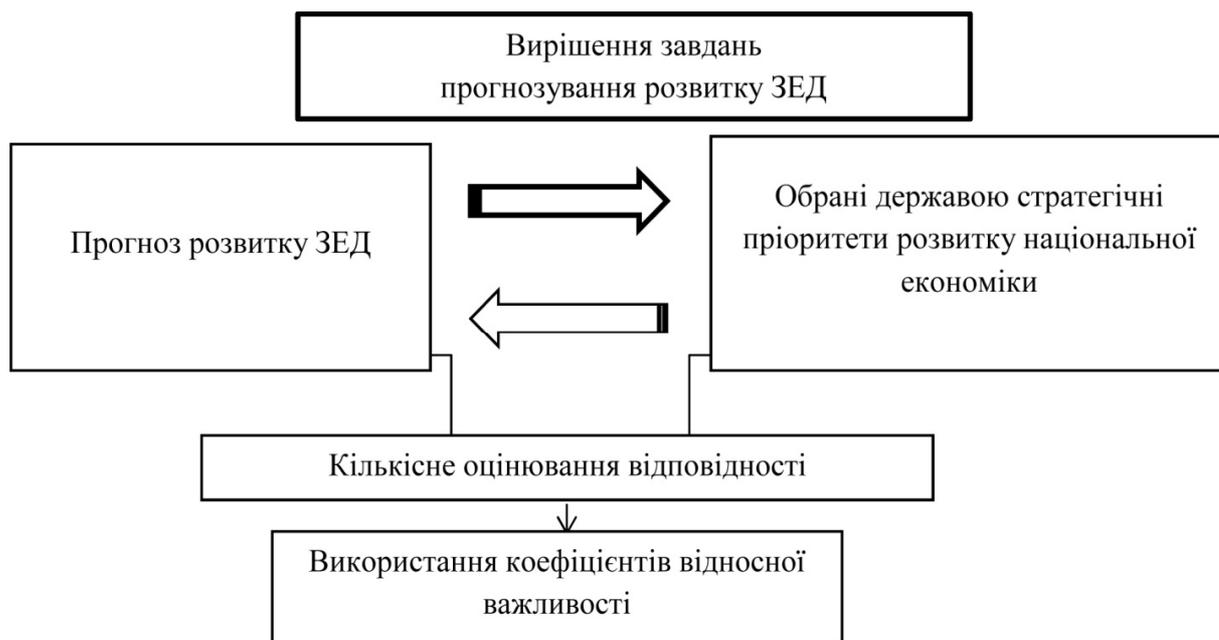
Методика патерн була заснована у 1963-1964 роках Ч. Девісом – керівником компанії «Хоніуелл», напрямом діяльності якої було виробництво та збут воєнно-космічної продукції у США. Першою, поставленою перед Ч. Девісом задачею було визначення, серед великої сукупності сформованих Міністерством оборони США, тих стратегій, які неможливо буде втілити у життя. А для цього необхідно було створити новітню методику планування науково-дослідних та організаційно-конструкторських робіт.

Саме компанія Хоніуелл стала першою в США, яка застосувала сітьові системи в процесі планування діяльності. В той час, поява на ринку та, зокрема, використання в компанії Хоніуелл електронно-обчислювальних машин відіграло велику роль у прискоренні технологічного розвитку й стало поштовхом до зростання обсягів реалізації продукції. Науковці й задіяні фахівці компанії, що займалися створенням першої моделі (макету) «патерн» застосовували електронно-обчислювальні машини та надбаний досвід у програмуванні логічних задач для оцінювання інформаційних даних та визначення рівня отриманого ефекту.

Ми вважаємо патерн метод засобом управління, що базується на прогнозуванні науково-дослідної діяльності, який можна використовувати як засіб підвищення ефективності та розвитку ЗЕД підприємств.

Метод патерн у прогнозуванні ЗЕД підприємств ґрунтується на основній першорядній умові: відповідності прогнозу розвитку ЗЕД обраним державою стратегічним пріоритетам розвитку національної економіки. Така відповідність у свою чергу базується на концепції її кількісної оцінки – визначення коефіцієнтів відносної важливості.

Базуючись на такому підході, основні напрями ЗЕД підприємств та державних пріоритетів (цілей розвитку) відображаються рядом коефіцієнтів їх відносної важливості. Зазначені коефіцієнти визначаються методом експертного оцінювання. Схематично макет патерн-методу у прогнозуванні розвитку ЗЕД підприємств зображено на рис. 1.

Рис. 1 Схема макету патерн-методу у прогнозуванні розвитку ЗЕД підприємств

Метод патерн передбачає застосування інформаційного принципу, тобто при оцінюванні складових дерева цілей беруться до уваги лише найвагоміші фактори, що можуть вплинути на прийняття рішень керівництва у напрямі ведення ЗЕД господарюючого суб'єкта.

Отже, прогнозування є своєрідним проектуванням сценаріїв зовнішньоекономічної діяльності у перспективі, тому сукупність методів прогнозування збуту продукції на зовнішні ринки є способами, за допомогою яких формуються прогнози експертної діяльності промислових підприємств, які мають бути чітко окреслені в системі стратегічного управління ЗЕД господарюючих суб'єктів.

Висновки. Для розвитку ЗЕД сучасних підприємств прогнозування, а швидше рівень його ефективності, як важливий елемент цілісної системи управління, є необхідним атрибутом ведення бізнесу. Прогнозування є своєрідним критерієм, що розкриває, водночас, як нинішнє становище підприємства, так і систему його цілей, стратегічних напрямів діяльності. Саме прогнозування дає змогу сформулювати сукупність альтернативних напрямів розвитку ЗЕД підприємств із обранням серед них найперспективніших. Для обрання найкращого варіанту дій необхідно передбачити усі можливі результати (наслідки), опрацювавши чималий обсяг зібраних інформаційних даних. В результаті задіяними фахівцями підприємств виявляються потенційні ризики реалізації тих чи інших дій ЗЕД підприємства із своєчасним прийняттям рішень, що запобігатимуть впливу несприятливих розвитку чинників. Патерн метод є засобом управління, що базується на прогнозуванні науково-дослідної діяльності, який варто використовувати як засіб підвищення ефективності та розвитку ЗЕД у системі стратегічного управління промислових підприємств.

Література:

1. Мескон М. Х. *Основы менеджмента* / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Инфра М, 2009. – 704 с.
2. Власюк О. С. *Економіко-математичне моделювання процесів соціально-економічного розвитку України* / О. С. Власюк. – К.: ДННУ «Акад. фін. Управління», 2011. – 520 с.
3. *Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посібник / за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, М. А. Зайця. – 4-тє вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 272 с.*

4. Григор'єва М. І. Удосконалення системи управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні / М. І. Григор'єва, В. В. Кобржицький // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 1. – С. 25-29.

5. Касперович С. А. Прогнозирование и планирование экономики: курс лекций для студентов специальностей 1-25 01 07 «Экономика и управление предприятием» / С. А. Касперович. – Минск.: БГТУ, 2007. – 172 с.

6. Економіка розвитку: підручник / О. М. Царенко, Н. О. Бей, І. І. Д'яконова, І. В. Сало; за ред. І. В. Сало. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 590 с.

7. Лопухин М. М. Патерн-метод планирования и прогнозирования – М.: Сов. радио, 1971. – 160 с.

References:

1. Meskon M. Kh. Osnovy menedzhmenta / M. Kh. Meskon, M. Albert, F. Khedoury. – М.: Ynfra M, 2009. – 704 s.

2. Vlasiuk O. S. Ekonomiko-matematychnе modeliuвання protsesiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy / O. S. Vlasiuk. – K.: DNNU «Akad. fin. Upravlinnia», 2011. – 520 s.

3. Zovnishnoekonomichna diialnist pidprijemstv: navch. posibnyk / za red. Yu. H. Kozaka, N. S. Lohvinovoi, M. A. Zaitsia. – 4-tie vyd., pererob. ta dop. – K.: Osvita Ukrainy, 2012. – 272 s.

4. Hryhorieva M. I. Udoskonalennia systemy upravlinnia ryzykamy zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidprijemstv v Ukraini / M. I. Hryhorieva, V. V. Kobrzhytskyi // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2015. – № 1. – S. 25-29.

5. Kasperovych S. A. Prohnozyrovanye y planyrovanye ekonomyky: kurs lektsyi dlia studentov spetsyalnostei 1-25 01 07 «Экономика y upravlenye predpriatyem» / S. A. Kasperovych. – Mynsk.: BHTU, 2007. – 172 s.

6. *Ekonomika rozvytku: pidruchnyk / O. M. Tsarenko, N. O. Bei, I. I. Diakonova, I. V. Salo; za red. I. V. Salo. – Sumy: VTD «Universytetska knyha», 2004. – 590 s.*

7. *Lopukhyn M. M. Patern-metod planyrovanyia y prohnozyrovanyia – M.: Sov. radyo, 1971. – 160 s.*